PAŃSTWOWY TEATR
im. W. Bogusławskiego
w Kaliszu

PROGRAM

Nr. 6

Kwiecień 1950 r.

MOLIER

—szermierz idei postępu

Wiadomo powszechnie, że Molier jest w dziejach literatury jednym z największych fenomenów. W ciągu 10 lat pisze z górą 20 utworów, będących przeważnie arcydziełami, gra w nich prawie wszystkie główne role, pełniąc przy tym nader uciążliwą funkcję dyrektora teatru, reżysera i urzędowego „bawiciela" dworu Ludwika XIV.

Nic dziwnego, że żyjąc w teatrze i wyłącznie dla teatru, jest Molier obok Szekspira najbardziej teatralnym pisarzem. Żeby zaś ocenić tę pozycję, jaką zdobył on w nowożytnym teatrze, trzeba omówić pokrótce tę drogę, jaką przebyła komedia Molierowska od nieporadnej farsy starofrancuskiej do tych wyżyn, które są dla komediopisarzy po dziś dzień wzorem niedoścignionym.

Obok rodzimej farsy posługuje się Molier w swej początkowej twórczości również wzorami włoskimi i hiszpańskimi. Pierwsze z nich dostarczają mu pospolitych typów pasożytów, samochwałów i łokai, drugie — romantycznej intrygi.

Od pierwszej niemal chwili Molier unarodawia kosmopolityczną dotychczas komedię i opiera ją mocno na rodzimym gruncie. Zmienia też stopniowo marionetkowy charakter dawnej komedii, stwarza komedię charakterów, których ścieranie się daje mocną podbudowę psychologiczną dla rozwijającej się akcji utworów.

Tę psychologiczną tendencję, która jest dziś jeszcze tak znamienną cechą literatury francuskiej, ugruntował nie kto inny, tylko Molier, czyniący ze swej komedii analityczne i głębokie studium duszy ludzkiej.

Musimy wymienić jeszcze jedną nader ważną nowość, którą wprowadził Molier w swych utworach: komedia włoska i hiszpańska, jak również wyrosła na niej komediowa twórczość francuska, była dotąd arystokratyczna; Molier demokratyzuje ją stopniowo z całą świadomością nowożytnego człowieka. Człowiek, pochodzący z ludu, nie tylko przestaje być ucieszną figurą, wprowadzaną na nią na scenę jedynie dla uciechy możnych, ale jest najczęściej jedynym przedstawicielem zdrowego rozsądku.

Zadaniem komedii przedmolierowskiej było wyłącznie —bawić widza wszelkimi sposobami. Molier podnosi komedię siłą swego geniuszu niezmiernie wysoko: nie odrzucając jej dotychczasowej roli, łączy z nią nierównie ważniejszą — uczenie i wychowywanie współczesnego społeczeństwa. Komedia jego staje się kuźnią wszelkiej postępowej myśli, gdyż dyskutuje się w niej najżywotniejsze zagadnienia epoki — od wychowania dzieci i... żon poprzez kwestie literacko - naukowe, aż do spraw tak drażliwych w owych czasach, ak sprawy religii czy urodzenia. A dyskusje te nie są nigdy nudne, iskrzą się bowiem najprzedniejszym dowcipem, którego niewyczerpanym źródłem jest bezcenny dar komiczny, stanowiący największą tajemnicę geniuszu Moliera. Wprowadzając na scenę francuską zdrowy śmiech i niezwykle ciętą satyrę, czyni z nich — jak zobaczymy — najużyteczniejszą i najsprawniej działającą broń w służbie nowoczesnej myśli.

Molier żyje na przełomie dwóch zmagających się światów: z jednej strony budzą się powoli nowożytne idee w dziedzinie nauki, zwłaszcza zaś filozofii, z drugiej — trwają nieprzebite mroki średniowiecza i scholastyczny dogmatyzm, ścigający chłostą i torturą każdy powiew twórczej myśli. Medycyna, prawo, filozofia i teologia. wojujące bełkotliwie wypowiadanymi formułkami grecko - łacińskiemi, bronią zajadle swych pozycji przeciwko wszelkim zakusom, zmierzającym do obalenia ich autorytetu.

Jakże więc w porę przychodzi z pomocą bojownikom nowoczesnej nauki komiczny geniusz Moliera! Śmiechem rozbija on bronione zaciekle twierdze średniowiecznej ciemnoty i stwarza dogodne warunki dla rozwoju nowożytnej, postępowej myśli.

Wymienione pokrótce zdobycze na polu komedio-pisarstwa czynią z Moliera nie tylko ojca komedii nowożytnej, ale pasują w rzeczywistości na twórcę nowożytnego dramatu.

Już w roku ubiegłym mieliśmy sposobność stwierdzić, ile cech na wskroś dramatycznych zawierał jego „Świętoszek" — nie przestając być najwspanialszą komedią charakterów.

Jakże wytłumaczyć to pomieszanie pierwiastków komicznych z dramatycznymi? Wszystko zależy oczywiście od... kąta patrzenia na sprawę: człowiek ulegający ogromnej namiętności może działać na nas tragicznie, jeśli będziemy go traktowali jako ofiarę ślepego losu, jakiejś fatalnej siły, z którą wszelka walka jest daremna — z drugiej zaś strony może on wywierać na nas wrażenie komiczne, gdy będziemy patrzyli nań jak na automat, poruszany systemem pilek, których rolę spełniają właśnie owe namiętności. Kombinowanie nastrojów komicznych z dramatycznymi doprowadził Molier w „Chorym z urojenia" do takiej doskonałości, że będąc już beznadziejnie chorym (na płuca) pisze komedię, która jest niejako sym-

„CHORY Z UROJENIA"

KOMEDIA MOLIERA w 3-ch AKTACH z PROLOGIEM i EPILOGIEM

(prolog pióra Stefana Flukowskiego).

OSOBY:

PROLOG:

Molier . . . — *Bogdan Budziszewski*
Internista . . . — *Mikołaj Żyro*
Chirurg . . . — *Zdzisław Suknarowski*
Psychiatra . . . — *Kazimierz Nowski*

Argan, chory z urojenia . . — *Stanisław Skalski*
Belina, druga żona Argana . . — *Krystyna Wiszniowska*
— *Aniela Zubrzycka*
Aniela, córka Argana . . — *Nina Śliwińska*
Ludwisia, córeczka Argana . . — *Basia Śliwińska*
Berald, brat Argana . . — *Andrzej Wierusz*
Kleant, zalotnik Anieli . . — *Władysław Karwicz*
Pan Biegunka, lekarz . . . — *Leon Józefowicz*
Tomasz Biegunka, jego syn, zalotnik Anieli . . . — *Cezary Julski*
Pan Czyściel, lekarz Argana . — *Roman Cichocki*
Pan Wonny, aptekarz . . . — * * *
Pan Wiara, rejent . . . — *Mikołaj Żyro*
Antosia, pokojówka . . . — *Janina Imienińska*

EPILOG (scena baletowa):

Bachelierus — *Stanisław Skalski*
Praeses . . — *Bogdan Budziszewski*
Primus doctor . . — *Mikołaj Żyro*
Secundus doctor . . . — *Zdzisław Suknarowski*
Tertius doctor . . . — *Kazimierz Nowski*
oraz inni doktorzy i 2 pedele.

Reżyseria i inscenizacja: **Stanisław Skalski.** Scenografia i kostiumy: **Józef Kasarab.** Ilustracja muzyczna i kierownictwo muzyczne: **Eugeniusz Dziewulski.**
Kierownictwo literackie: *Józef Korcala.* Kierownictwo techniczne: *Bronisław Włodarski.* Brygadier sceny: *Marcin Pietrzak.* Efekty świetlne: *St. Sadowski i R. Staszak.*
Kostiumy wykonane w pracowni Państwowego Teatru pod kierownictwem *Stefana Lisa.*

bolicznym utworem... na temat śmiertelnej choroby autora. Walcząc od początku przeciwko nadętym szarlatanom, jakimi byli ówcześni lekarze, nie ma umierający Molier innego wyboru — tylko zachować filozoficzny spokój ducha i wezwać na pomoc wenę komiczną. Żeby zaś ta jego ostatnia rozprawa z szalbierzami mogła stać się przekonywującym tematem komedii,czyni swego chorego „chorym z urojenia". To też ostatnia komedia Moliera jest najzjadliwszym atakiem, jaki przyuścił ten genialny satyryk do mocno już nadwyrężonych bastionów nieuctwa, jakie wykazywała ówczesna medycyna, stanowiącą wyjątkowo ponętny cel dla szyderstwa. Demaskując zaś zgraję ignorantów i szarlatanów, grasujących na polu medycyny, ośmiesza i obala zasady tępego dogmatyzmu, nie liczącego się zupełnie z realnymi faktami.

Molier gra „chorego z urojenia" przez 3 dni z rzędu. Czwartego dnia (17 lutego 1673 r.) czuje się już bardzo słaby, nie chce jednakże odwołać przestawienia. W scenie promocji doktorskiej (w epilogu) przy wymawianiu słowa „juro" (przysięgam) mdleje. Lekarze mają sposobność do wzięcia srogiego odwetu na swym groźnym przeciwniku i... zgodnie odmawiają umierającemu autorowi swej pomocy.

Największy geniusz komediopisarski świata może być grzebany na cmentarzu tylko dzięki interwencji Ludwika XIV — jako tapicer i pokojowiec Jego Królewskiej Mości — pod właściwym swym nazwiskiem Jana Baptysty Poquelina i — pod osłoną nocy.

Wsteczne siły ówczesnej Francji przeżyły swój krótkotrwały „triumf"...

W PRZYGOTOWANIU

SZTUKA

AFINOGENOWA

„MŁODOŚĆ ŻWYCIĘŻA"

CZYLI

„MASZEŃKA"

W REŻYSERII

MIKOŁAJA ALEKSANDROWICZA

Cena 20 zł.

Zam. 1278 4 K.-1-10.188

Łódzkie Zakłady Graficzne Oddział w Kaliszu, ulica Marsz. Żymierskiego 6

ze zbiorów
Szanepana Bogsowskiego